

Advent 4. vasárnapja

► Jn 1,19–28

Adventi „ki kicsoda?”

A vasárnap jellege

Advent negyedik vasárnapján már ott állunk az örömhír kapujában. Az evangéliumban az útkészítő, Keresztelő János szólal meg. Az előző vasárnap bizonytalan Keresztelője után itt a már biztosan Krisztusra mutató Jánost látjuk. A kiáltó hangot visszhangozzák az egek a bevezető zsoltárban is. A készülődés ugyanakkor nemcsak a bűnbánat és a lelki „takarítás” ideje, hanem az örömmel készülése is. Az epistola visszhangzik az Úr közelségének örömetől, és ez a reményteljes öröm betölti a vasárnapot. Ezt a vasárnapot joggal nevezhetjük – a böjti időben is megtalálható párjával együtt – az öröm vasárnapjának. Az egész liturgiát áthatja a páli felhívás: „Örüljete az Úrban mindenkor!” (Fil 4,4)

Amit a textusról tudni kell

Keresztelő János úgy jelent meg a jánosi prólógusban (1,6–8.15), mint Jézus első tanúja, és

mint akinek a biznyságtétele az evangélium nyitányát jelenti. A történet kezdetének első napján a Keresztelő úgy tanúskodik, hogy nem ő a világosság (1,8a), a második napon pedig már a világ Világosságára mutat (1,8b). Textusunk az első nap eseményeit írja le; a helyszín Betánia, amelyet nem szabad összekeverni a Jeruzsálem melletti faluval.

A μαρτυρία (tanúság, biznyságtétel) kifejezés egyszerre hordoz vallási és jogi tartalmat, és mindkét dimenzió fontos a negyedik evangéliumban. János Jézusról szóló biznyságtétele másokban is hitet ébreszt (1,35–37), ugyanakkor egyfajta bizonyítékként is szolgál a Jordán-parti „tárgyaláson”. Hiszen János nem érdeklődő járókelővel, hanem a jeruzsálemi vezetés hivatalos küldötteivel beszélget, papok, lévíták és farizeusok faggatják.

A Σὺ τίς εἶ (Ki vagy te?) kérdés a textus vezérmondata. Az evangélista tisztázni szeretné János személyének kérdését, mielőtt Jézusra fókuszálna. A Keresztelő állítását pedig ki-

fejezetten hangsúlyozza is a már-már ünnepélyes fokozással („Ő megvallotta, és nem tagadta. Ezt vallotta...”).

Ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ὁ χριστός (Nem én vagyok a Krisztus). Erre nem kérdezett rá senki, János mégis ezzel kezdi. Érdekes összevetni Jézus későbbi szavaival, amikor messiási identitását éppen az ellenkező formában, az ἐγὼ οὐκ εἰμὶ (én vagyok) mondásokkal mutatja be. János retorikája még inkább megerősíti a mondanivalóját: „*Én nem a Krisztus vagyok.*”

Σὺ Ἥλειας εἶ (Illés vagy?); Ὁ προφήτης εἶ σύ (A próféta vagy te?). A jeruzsálemi delegáció tovább faggatózik. Illésre és a prófétára nem véletlenszerűen találgatva kérdeznek rá, hiszen mindkét szereplőhöz erős messiási várakozások társultak. Illés nem látott halált, úgy ment a mennybe (2Kir 2,11), visszatért az Úr nagy napját jelenti (vö. Mal 3,23). Az igaz próféta ígérete pedig a Tórából ered (5Móz 18,15), és elsősorban a qumráni közösség számára volt messianisztikus jelentősége (1Qs 9,11).¹ Keresztelő ugyanakkor cáfolja mindkét kérdést, és ezzel János evangélista a szinoptikus látásmódtól is különbözik. Hiszen Lukácsnál (1,17) az angyal jelenti be Zaka riásnak, hogy fia Illéshez hasonló lesz, míg Márknál (9,13) és Máténál (11,14; 17,10–13) maga Jézus azonosítja a Keresztelőt Illéssel. Ézsaiás próféta idézése (Ézs 40,3) a szinoptikus értelmezésben (Mt 3,3; Mk 1,2–3; Lk 3,4) Keresztelő János érkezéséről beszél, de itt János csak a kiáltó hanggal azonosítja magát, és nem magával az Eljövendővel. A negyedik evangéliumban Keresztelő János nem messiási figura, hanem Krisztusra mutató tanú, bizonyoságtevő.

Α Τί οὖν βαπτίζεις (Miért keresztelsz akkor?) kérdéssel a tárgyalás következő fázisa kezdődik, amelyet már a farizeusok indítanak. János azonban hamar rövidre zárja a kereszteséssel kapcsolatos kérdést, és ismét Jézusra irányítja

a figyelmet. A tanú eltörpül a mellett, akiről tanúskodik. Még egy rabszolgától sem volt elvárás a saruszij megoldása, de János mégsem lenne ἄξιος (méltó) rá. Kié minden méltóság? Érdekes megfigyelni ezt az adventi felsorolást: ὀπίσω μου ἐρχόμενος (aki utánam eljövő), μέσος ὑμῶν στήκει (közöttetek áll), ὅν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε (akit ti nem ismertek). Valóban, ez még a nagy dráma nyitányát követően csupán az első, várakozásainkat felfokozó jelenet. A főszereplő még nincs a színpadon, de tudjuk, hogy ott van a függöny mögött. Mi megismerjük majd?

A perikópa megértése

A perikópa nagy kihívása a „ki kicsoda?” kérdés. Az evangélista úgy tanúskodik Jézusról, hogy Jánosra fókuszál. A jeruzsálemi küldöttek Jánost faggatják, de a messiásra kíváncsiak. A jelenet során Keresztelő János önmagáról beszél, de közben Krisztusról tanúskodik. Keresztelő válasza szerint, aki utána jön (bár később kiderül, hogy preegzisztens), nagyobb nála. Nem ismerik, de közöttük áll. Jézus Krisztus, aki még nincs itt, de jelen van. Mégis ki vagy te, akire a negyedik vasárnapja várunk?

Igehirdetési vázlat

Adventi örömhajhászás

Vajon hiányzik még valakinek is ez a mai vasárnap? Persze, a negyedik gyertyát is meg kell gyújtanunk, de mi már inkább karácsonyoznánk. Ha még nem sikerült kellően boldoggá tenni az ünnepet, akkor nagyon elkéstünk. Még ezt is meg kell venni, ezt is fel kell tenni, felkapcsolni, felállítani, elintézni, megsütni, megfőzni, meginni, megbántani, összeveszni. Semmi sem egyenes. Van még itt hely valódi örömmek? Aggodalmaktól való szabadulásnak? Szelídségnek? Imádságnak?

¹ Ez annak fényében is érdekes, hogy több kutató feltételezi János kötődését a qumráni közösséghez.

Könyörgésnek? Vajon megismerjük-e azt, aki érkezik, de aki már itt van közöttünk?

Én nem vagyok

A „ki vagyok?” játékokat gyermekkorunktól ismerjük, a kezdeti kukucskálásból a végtelen szerepjátékok ideje, majd farsangi maskarából tinédzserkori identitáskrizis válik. Felnőttként jó esetben már kezdjük érteni, hogy kik is vagyunk valójában, a különböző bizonytalanságok és nehéz élethelyzetek közepette mégis belülről fakad fel bennünk újra és újra a kérdés: ki vagyok én?

Via negativaként emlegeti a teológiatörténet azt a módszert, amely Isten lényét tagadásokkal próbálja leírni. Mintha Keresztelő János is valami hasonlót művelne saját szerepét illetően. „Nem vagyok Krisztus.” Ez egészen egyértelmű. Nem vagyok messiásotok, nem én vagyok az Eljövendő. De Illészetek sem vagyok, hogy tüzes szekéren érkezve tegyek rendet; a sokak által várt igaz prófétát se bennem keressétek. Bár megértené végre mindenki, hogy nem emberekől kell várunk, amit egyedül Isten képes megcselekedni!

Én vagyok

De akkor ki vagyok én? Hogy mélységében végiggondolhatta-e ezt János a vita hevében, vagy ösztönösen jutott eszébe a prófétai igeszakasz, nem tudom, de végül Ézsaiás kiáltó hangjaként azonosítja magát: „*Én kiáltó hang vagyok a pusztában: egyengessétek az Úr útját!*” És folytatja a pozitív formájú bemutatkozást: Én vagyok, aki vízzel keresztelek, de jön majd, aki Szentlélekkel. Ki vagyok én? Apró porszem, még az Eljövendő szolgájának sem lennék méltó. S mégis kiáltok, s mégis keresztelek. Igét hirdetek és szentséget szolgáltatok ki. Tanú vagyok, arra figyeljete, aki-ről tanúskodok.

Kinek tartod magad? Ezt a kérdést Jézusnak is nekiszegezik (Jn 8,53). S miközben Jézus az Atyára mutat, János evangéliumában a rá figye-

lők, az őt megismerők egyre többet tudnak meg róla, kettejük kapcsolatáról, az élet forrását jelentő „*vagyok, aki vagyok*” Istenről. Jézus mondja: „*Én vagyok az élet kenyere: aki énhozzám jön, nem éhezik meg, és aki énben nem hisz, nem szomjazik meg soha.*” „*Én vagyok a világ világossága: aki engem követ, nem jár sötétségben, hanem övé lesz az élet világossága.*” „*Én vagyok az ajtó: ha valaki rajtam át megy be, az megtartatik...*” „*Én vagyok a jó pásztor. A jó pásztor életét adja a juhokért.*” „*Én vagyok a feltámadás és az élet, aki hisz énben nem, ha meghal is, él.*” „*Én vagyok az út, az igazság és az élet; senki sem mehet az Atyához, csak énáltalam.*” „*Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők: aki énben nem marad, és én őbenne, az terem sok gyümölcsöt.*” (Jn 6,35; 8,12; 10,9.11; 11,25; 14,6; 15,5)

Közöttetek van

Advent legnagyobb titka, kihívása, ajándéka van ebben. Keresztelő János még időben mutat rá arra a Jézus Krisztusra, akiről nemcsak az ünnep, hanem az élet is szól. Ő az, akire a próféták vártak, akinek visszatérére felegyenesedve, fejünket fel emelve nézhetünk előre, de aki e kettő advent között mégis jelen van. Megismerhető. Örömforrásként. Világosságként. Reménységként. Bűnbocsátnaként. Összekuszálódott életünket kiegyenesítő jelenlétével. Ha ez az ajándék a miénk, akkor mi sem tehetünk mást, mint amit Keresztelő János tett. Tanúként, kiáltó hangként mutatunk Krisztusra, és a keresztség kegyelmében ismerjük fel valódi identitásunkat: Isten gyermekei vagyunk. Van okunk az örömrre.

További javaslatok az istentisztelezhez

Lekciók

Fil 4,4–7; Ézs 52,7–10

Énekek

EÉ 137, 149, 145, 147

Imádság

Mennyei Atyánk! Add, hogy mi is megismerhessük szeretett Fiadat, igaz Megváltónkat, élő Urunkat, úgy, mint aki közöttünk van, közösséget vállalt velünk, és ma is megszenteli adventi készülésünket, örömmre fordítja kétségeinket, és jelenlétével tölti be az ünnepet. Ámen.

Koszorú

Sokféle típus és gyertyaszín is megtalálható ma már adventi koszorúinkon. Ugyanakkor az emberek fejében elég nagy a zűrzavar a jelentésük kapcsán. A négy egyszínű – leggyakrabban bűnbánati lila – gyertyával készített koszorúk még egyértelműek, de az egy rózsaszín gyertya már zavart okoz, amit a liturgiánk is felerősíteni látszik, hiszen Fil 4,4 introitusként a harmadik vasárnapot, epistolaként pedig a negyediket határozza meg. Az ezüst, arany, lila és piros gyertyák az evangéliumi szakaszokból indulnak ki (alázatos szolgakirályt, visszatérő dicsőséges királyt, a bizonytalan, majd a Jézusra bizonyossággal mutató Keresztelőt jelképezve),² de mindez talán az átlagos templomba járónak elvont üzenet. (Bár saját gyülekezetemben élt ez a hagyomány, amikor érdeklődtem a tradíció felől, mindenki más sorrendben akarta meggyújtani a gyertyákat, és egyik sem volt helyes...) Szép, kevesek által ismert protestáns hagyomány és a mai textusunkhoz is kapcsolható, ha a négy (piros) gyertya között van egy ötödik, fehér Krisztusgyertya is. Ezt egyes helyeken minden vasárnap meggyújtják, másutt csak karácsonyeste. Az Eljövendő közöttünk van.

² Ezt az ógyeházi perikópa evangéliumaira épülő színsémát a néhai nagytarcsai lelkész, Győri János vezette be. – A szerk.

Illusztráció

VERS

Kit igazán vársz:
életedben él – rég itt van,
mire megjön. (Fodor Ákos)

KÉP

A képzőművészetben Keresztelő János bizonyoságtételének egyik leghíresebb ábrázolása az isenheimi oltárkép. A képen Keresztelő a megfeszített Krisztusra mutat, kezében a Szentírással, lábánál a báránnyal, és keze felett a felirat: „*Neki növekednie kell, nekem pedig kisebbé lennem.*” (Jn 3,30)

DAL

Smidéliusz Gábor: *Újra hív*³

Felhasznált irodalom

- BOLYKI János 2001. *„Igaz tanúvallomás”. Kommentár János evangéliumához.* Osiris Kiadó, Budapest. *Evangélikus istentisztelet. Liturgikus könyv.* Luther Kiadó, Budapest, 2007.
- HAFENSCHER Károly 2010. *Liturgika. A keresztyén istentisztelet protestáns megközelítésben, ökumenikus szellemben.* Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Egyházzene Tanszéke – Luther Kiadó, Budapest.
- JÁNOSSY Lajos 1944. *Az egyházi év útmutatása.* Magánkiadás, Sopron.
- O'DAY, Gail R. 2015. John. In: *The New Interpreters Bible Commentary.* 8. köt. Abingdon Press, Nashville.
- RUIZ, Gilberto A. 2013. Commentary on John 1:19–34. *Working Preacher*, december 29. <https://www.workingpreacher.org/commentaries/narrative-lectionary/a-voice-in-the-wilderness/commentary-on-john-119-34-2>. (Megtekintés: 2024. szeptember 23.)

■ BARANYAY BENCE

³ <https://youtu.be/Qn5wOaK6oDc>.